

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาโดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีบทบาทและเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างหล่อหลอมและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและคุณค่า คือเป็นบุคคลที่คิดเป็น ทำเป็น ประพฤติชอบและมีสุขภาพแข็งแรง สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ หมวด ๑ มาตรา ๖ ที่ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม

นอกจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แล้ว เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอนุปริญาและปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๔๘ ที่ประกาศโดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้ระบุไว้ว่า “หมวดวิชาการศึกษาทั่วไปเป็นรายวิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง มีสันทัดกว้างไกล เข้าใจธรรมชาติตนเอง ผู้อื่นและสังคม เป็นผู้ใฝ่รู้ สามารถคิดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารความหมายได้ดี มีคุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมทั้งของไทยและของประชาคมนานาชาติ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและดำรงตนอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี” เกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวส่งผลให้หมวดวิชาการศึกษาทั่วไปในมหาวิทยาลัยราชภัฏต้องแบ่งเป็น ๔ กลุ่มวิชา ได้แก่ กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

ผู้วิจัยสนใจและให้ความสำคัญกับรายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ เพราะเป็นกลุ่มวิชาที่มีเป้าหมายที่สอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามที่ระบุไว้ข้างต้น จึงมั่นใจว่ากลุ่มวิชานี้สามารถหล่อหลอมให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันตกทั้ง ๔ แห่ง ได้แสดงบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาหล่อหลอมให้ผู้เรียนมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ผ่านรายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาดังต่อไปนี้ จริยธรรมและทักษะชีวิต สุนทรียภาพของชีวิต ทักษะการรู้สารสนเทศ พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน สุนทรียภาพทางทัศนศิลป์ สุนทรียภาพทางนาฏศิลป์ สุนทรียภาพทางดนตรีและทวารวดีศึกษา แต่จากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ปรากฏพบว่า เยาวชนในภูมิภาคตะวันตกบางส่วนยังไม่สามารถพัฒนาและยกระดับตนเองให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและคุณค่าได้

ผู้วิจัยขอยกหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อยืนยันคำกล่าวข้างต้นดังต่อไปนี้

๑) การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของจำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดถูกดำเนินคดีในสถานพินิจเพิ่มขึ้นทุกปี ดังปรากฏในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ จำนวนอัตราคดีที่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดถูกดำเนินคดีในสถานพินิจ

รายการ	๒๕๔๔	๒๕๔๖	๒๕๔๘	๒๕๕๐
อัตราคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมต่อเด็กพ้นคน	๓.๓	๓.๒	๓.๘	๕.๔

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๒, หน้า ๑๔๒)

๒) สลักจิต แก้วคำ (๒๕๕๔) ได้บันทึกปัญหาของเยาวชนในภูมิภาคตะวันตกไว้ดังนี้
“จาก

ความเจริญก้าวหน้าโหมเข้าสู่หมู่บ้านในพื้นที่ภาคตะวันตกและความรู้ของชาวบ้านและเยาวชน การเข้ามาของกลุ่มทุนต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและก่อให้เกิดปัญหา เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเยาวชนว่างงาน เนื่องจากขาดโอกาสทางการศึกษาต้องไปเป็นแรงงานรับจ้าง ปัญหาการเล่นเกมส์ เล่นการพนันและติดอบายมุข

ปัญหาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าถึงเวลาแล้วที่ผู้สอนในรายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันตกต้องทบทวนและพัฒนาการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการสอนของตนเอง โดยใช้หลักคิดที่ว่า การเรียนรู้ที่เกิดประสิทธิภาพที่ดีที่สุดคือ การเรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพการณ์จริง ของจริง ดังที่ เกษม วัฒนชัย (๒๕๕๓, หน้า ๗๖-๗๗) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ทั้งในด้านวิชาการ วิชาชีพ วิชางาน วิชาศีลธรรม เรียนรู้จากชุมชน เรียนรู้จากวัด เรียนรู้จากแหล่งอื่น ๆ ที่มีอีกมากมาย ห้องสมุดเอเย่ พิพิธภัณฑ์เอเย่ ป่าเขาลำเนาไพร ผู้ใหญ่ต้องลงทุนสร้างเมืองโดยให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทั่วประเทศไทย”

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแนวคิด/หลักการในการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้นนำมาซึ่งทางออกของการพัฒนาเยาวชนในภูมิภาคตะวันตกนั้นก็คือ ผู้สอนในรายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันตก ต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากจุดนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากวรรณกรรมและพบปะพูดคุยกับผู้สอนพบว่า โจทย์วิจัยที่น่าสนใจคือ ในขณะนี้การเรียนการสอนในรายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ของผู้สอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันตก มีการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร คำตอบจากโจทย์วิจัยดังกล่าวคือ องค์กรความรู้ที่สำคัญและจำเป็นมากในการนำมาต่อยอดและประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนจนส่งผลให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์

การที่ผู้วิจัยมั่นใจว่าองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ก็เพราะคำตอบ/องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้จะสะท้อนให้ผู้สอนเห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองนั้นใช้แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมหรือไม่ ตรงตามความต้องการของนักศึกษาหรือไม่ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการปรับปรุง พัฒนาและเปลี่ยนแปลงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จนบรรลุวัตถุประสงค์

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

๑. เพื่อศึกษาสภาพการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่
รายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันตก

๒. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันตก

๓. เพื่อสร้างฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันตก

๔. เพื่อสร้างรูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันตก

๑.๓ กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดที่เกิดจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยและแนวคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สรุปตรงกันว่า การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ วิธีการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยต้องเปลี่ยนจากการบรรยายหรือจัดกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างเดียวไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้/การเรียนการสอนที่บูรณาการทั้งจากการฟังบรรยาย การทดลอง การลงมือปฏิบัติ การค้นพบคำตอบ เป็นการเชื่อมโยงบทเรียนกับสภาพจริงของธรรมชาติและชุมชน (สมุณดา พรหมบุญ, ๒๕๔๖) หรือกล่าวโดยสรุปก็คือ ต้องใช้แหล่งเรียนรู้ที่อยู่รอบ ๆ มหาวิทยาลัยมาใช้เป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมผู้เรียนให้เป็นบัณฑิตที่มีภูมิถิ่น (รู้จัก เข้าใจ และรักในถิ่นฐานและตัวตนของตนเอง) ภูมิธรรม (เป็นคนดีที่อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ภูมิโลก (รู้จัก เข้าใจ ยอมรับและปรับตัวเข้ากับ การเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างถูกต้องเหมาะสม) แนวคิดดังกล่าวนำมาประยุกต์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

สร้างองค์ความรู้	ผลผลิตที่เกิดจากการสร้างองค์ความรู้	การประยุกต์ใช้ องค์ความรู้และผลผลิต	การประเมินผล การประยุกต์ใช้ องค์ความรู้และผลผลิต	ผลผลิตและผลลัพธ์ ของการวิจัย
สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ (สภาพการใช้ รูปแบบการใช้) โดยการ -ตอบแบบสอบถาม -จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ -ทดลองใช้รูปแบบการแหล่งเรียนรู้ -จัดประชุมกลุ่มย่อย ฯลฯ	-ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพรูปแบบและวิธีการในการประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น -ฐานข้อมูล แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภูมิภาคตะวันตก -รูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	-จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบที่ร่วมกันกำหนดขึ้น	-จากความคิดเห็นของผู้เรียน -จากความคิดเห็นของผู้สอนและภูมิปัญญาท้องถิ่น	-องค์ความรู้ด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ -ฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภูมิภาคตะวันตก -เอกสารที่นำเสนอรูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์

ภาพประกอบ ๑ กรอบแนวคิดของการวิจัย

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจาก

(๑) ผู้สอนในรายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ๔ แห่ง ในภูมิภาคตะวันตก จำนวน ๕๐ คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจงคือ สอนหรือเคยสอน รายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ในปีการศึกษา ๒๕๕๖-๒๕๕๗

(๒) นักศึกษาที่เคยเรียนรายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ จำนวน ๔๐ คน มาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันตกแห่งละ ๑๐ คน โดยผู้สอนจะคัดเลือกตามเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ ๑) เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ๒) เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓) สามารถเข้าร่วมและมีบทบาทในการสนทนากลุ่มย่อยได้อย่างเหมาะสม

(๓) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภูมิภาคตะวันตก จำนวน ๑๐ คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบ เจาะจงโดยใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

-มีผลงาน/ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ที่ได้รับการยอมรับในแวดวงวิชาการ

-สามารถถ่ายทอดความรู้หรือเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้

-มีความพร้อมและเต็มใจในการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายการวิจัย

๒) ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คำว่า การใช้ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย สภาพการใช้ รูปแบบการใช้ ฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่ง เรียนรู้และรูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันตก

๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย

๑) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

(๑) แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ตอน คือ ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพการใช้แหล่ง เรียนรู้ รูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ และแนวทาง/ข้อเสนอแนะในการนำแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(๒) ประเด็นสำคัญที่ใช้ในการสนทนากลุ่มย่อย

(๓) แบบบันทึกการสนทนากลุ่มย่อย

(๔) แบบบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒) การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(๑) ใช้แบบสอบถามรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการใช้ รูปแบบการใช้ ประเภทของ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรูปแบบที่เหมาะสมในการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับ รายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันตก จาก ผู้สอน จำนวน ๕๐ คน ได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์มา ๓๕ ชุด คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ ๗๐ ของ แบบสอบถามทั้งหมด

(๒) ใช้ประเด็นสำคัญที่กำหนดไว้เป็นแนวทางในการสนทนากลุ่มย่อยกับนักศึกษาที่เคย เรียนรายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันตก จำนวน ๔ ครั้ง ครั้งละ ๑๐ คน รวม ๔๐ คน

(๓) ใช้แบบบันทึกสนทนากลุ่มย่อยบันทึกความรู้ต่าง ๆ ที่ได้มาจากการสนทนากลุ่มย่อย

(๔) ใช้แบบบันทึกแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเก็บรวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละแห่ง เพื่อนำมาจัดทำเป็นฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในภูมิภาคตะวันตก

๓) การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งข้อมูลออกเป็น ๒ กลุ่ม คือข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้ จากแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบ ข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ

แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สถานที่ บุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ สื่อต่าง ๆ และจารีตประเพณีที่มีอยู่ในภูมิภาคตะวันตก ให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิภาคตะวันตกและแสดงให้เห็นถึง ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในภูมิภาคตะวันตก

๑.๗ ประโยชน์ของการวิจัย

๑) ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความรู้ ความเข้าใจและมีความชัดเจนเกี่ยวกับสภาพการใช้แหล่ง เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สอน รายวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ของมหาวิทยาลัย ราชภัฏในภูมิภาคตะวันตก ซึ่งตรงความรู้ ความเข้าใจดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่จะผลักดันให้ผู้สอน ปรับปรุง พัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงหรือประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ยิ่งขึ้น

๒) ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจและมีคำตอบว่า รูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้สอนใช้อยู่ในปัจจุบันเหมาะสมกับนักศึกษาหรือไม่ และก่อให้เกิดการเลือกหรือ การปรับปรุงรูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับนักศึกษา

๓) มีฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภูมิภาคในภูมิภาคตะวันตกที่ผู้สอนสามารถ

เลือกใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างสะดวกและเหมาะสม

๔) มีรูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชา
การศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในภูมิภาคตะวันตก